KANSALLISARKISTO

6.11.2022

KA/24577/00.01.00/2022

LAUSUNTO

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan
sivistys- ja tiedejaosto

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 – Kansallisarkiston määräraha

Lausunto ja ehdotus

Kansallisarkistolle valtion talousarvioesityksessä 2023 ehdotettu toimintamenomääräraha on riittämätön.

Kansallisarkistolla on sen perustoimintaan liittyvä 2,3 miljoonan euron rahoitusvajaus vuodelle 2023, kun hallituksen esityksen mukaista rahoitusehdotusta verrataan nykyisen toiminnan tasoon, ja nousevat kiinteistökustannukset huomioidaan. Noususta 1,7 miljoonaa euroa johtuu rakenteellisesta rahoitusvajauksesta ja 0,6 miljoonaa euroa kiinteistökustannusten poikkeuksellisesta noususta.

Kansallisarkistossa on käynnissä tuotannollisista ja taloudellisista syistä johtuvat yhteistoimintalain mukaiset muutosneuvottelut, jotka voivat johtaa korkeintaan 30 henkilön irtisanomiseen. Näillä irtisanomisilla voidaan vuoteen 2024 mennessä saavuttaa korkeintaan 1,3 miljoonan euron säästö.

Kansallisarkisto ehdottaa, että sen toimintamenomäärärahaa korotetaan 1 miljoonalla eurolla ja että lisäksi kiinteistökustannusten nousu kompensoidaan virastolle täysimääräisesti. Kansallisarkisto odottaa näiden ehdotusten sisältyvän hallituksen esitykseen täydentäväksi valtion talousarvioksi vuodelle 2023.

Perustelut

Kansallisarkisto on esittänyt 1,7 miljoonan euron suuruista lisärahoitusta talousarvioehdotuksessaan opetus- ja kulttuuriministeriölle 15.3.2022 sekä vastaavaa korotusta jo vuotta 2022 koskeneessa ehdotuksessaan.

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2023 Kansallisarkiston toimintamenomäärärahaksi ehdotetaan 19 658 000 euroa. Summa on 10 000 euroa pienempi, kuin vuodelle 2022 myönnetty rahoitus (19 548 000 € + 120 000 € LTA II palkkojen yleiskorotuksen kompensointi). Vuonna 2021 rahoitus oli 19 935 000 euroa. Rahoitustaso on siis laskussa.

Kansallisarkiston toiminnan luonne ja siten myös rahoitustarve on kuitenkin kasvava. Kasvu johtuu analogisen arkistotoiminnan rinnalle rakennetusta ja edelleen voimakkaasti kehittyvästä ja kasvavasta sähköisestä arkistoinnista. Kansallisarkisto ottaa nykyisin viranomaisten aineistot vastaan sähköisinä tai ns. massadigitoinnin kautta. Kansallisarkistolla on kuitenkin hallussaan 223 hyllykilometriä, yli 2 miljardia sivua, analogisia aineistoja. Viraston lakisääteinen tehtävä on säilyttää pysyvästi ja antaa tietoja koko tästä asiakirjallisesta kulttuuriperinnöstä. Viraston toiminta on siis paitsi sähköiseen toimintaan orientoitunutta, myös hyvin tilaintensiivistä. Kansallisarkiston toimipaikoista (9 paikkakunnalla) päättää valtioneuvosto.

Kansallisarkiston talous on vuosina 2021 ja 2022 ollut riippuvainen edellisiltä vuosilta siirtyneistä määrärahoista. Vuonna 2021 virasto käytti siirtomäärärahaa 1,1 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 siirtomäärärahan käytön arvioidaan olevan 1,3 miljoona euroa. Vuonna 2023 vastaavaa siirtomäärärahaa ei ole enää käytettävissä. Digitaalisesta toiminnasta johtuva kustannustaso on näinä vuosina noussut pysyvästi ja jatkaa nousuaan aineistomäärien ja käytön tarpeiden kasvaessa sekä yleisen kustannustason noustessa. Analogisten palveluiden ja tehtävien määrä vähenee, mutta ei poistu.

Vaikuttavuus ja tuloksellisuus

Muuttunut kansainvälinen turvallisuustilanne korostaa Kansallisarkiston merkitystä suomalaiselle yhteiskunnalle. Muuttumattoman viranomaistiedon saatavuus on keskeistä avoimuuteen ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin perustuvalle yhteiskunnallemme, sen toiminnalle ja vakaudelle. Kansallisarkiston tarjoamat asiakirjallisen tiedon käyttöpalvelut tukevat kansalaisten viranomaisiin kohdistuvan luottamuksen ylläpitämistä ja vahvistamista. Viraston toiminta on osa hyvän hallinnon ja demokratian toteutumista. Se tukee merkityksellisen elämän mahdollisuuksia sekä yhteiskunnan ja talouden uudistumista.

Tietoaineistot, tiedon hallinta ja käyttö sekä tutkimus digitalisoituvat. Kansallisarkiston vaikuttavuuden varmistaminen edellyttää sähköistä arkistointia sekä siihen liittyvien palveluiden ja ratkaisujen kehittämistä ja käyttöä. Toiminnan digitalisoiminen on Kansallisarkiston strategian ydin.

Kansallisarkisto uudistaa organisaationsa ja johtamisjärjestelmänsä syksyn 2022 aikana. Uudistuksella on suuri vaikutus viraston toimintatapoihin. Organisaatiouudistuksen tavoitteena on vähentyvällä henkilöstömäärällä tuloksellisesti toimiva organisaatio, jonka onnistuminen perustuu yhdessä tekemiseen ja valmentavaan kulttuuriin. Digitalisaatio ja kehittäminen ovat jatkossa osa jokaista toimintoa. Tämä edellyttää henkilöstön digitaalista osaamista ja toimintatapoja tukevia toimia.

Satsaukset vaikuttavuuteen tuottavat myös tuloksellisuutta, kun arkistoituja aineistoja voivat käyttää suuret käyttäjäryhmät ilman erillispalvelua ja -kustannusta. Asiakirjojen sähköisellä säilyttämisellä on kuitenkin oma ylläpitokustannuksensa ja palveluiden kehittäminen vaatii investointeja. Kansallisarkisto priorisoi toiminnassaan sillä jo olevan aineiston saattamista digitaaliseen muotoon. Digitoinnin vauhdittaminen erillisrahoituksella edesauttaisi analogisiin aineistoihin sidotun henkilötyön vähenemistä ja lisäisi toimipaikkariippumattomuutta. Kansallisarkisto kehittää tuloksellisuuttaan vähentämällä resursseja käyntiasiakkaiden palvelusta sekä sellaisista tehtävistä, jotka eivät kuuluu viraston ydintoimintoihin.

Kansallisarkiston kuluvana syksynä valmistuvan toimitilastrategian mukaisesti viraston nykyistä toimitila- ja palveluverkostoa tiivistetään vaiheittain vuosina 2023–2035 keskittämällä analogisen aineiston säilyttämistä ja fyysistä asiakaspalvelua. Muutokset konkretisoituvat kuitenkin hitaasti. Ainoastaan Kansallisarkiston Hallituskadun toimipisteestä on mahdollista luopua kesään 2023 mennessä. Kiinteistökustannusten osuus Kansallisarkiston toimintamenoista on yli kolmannes (yli 8 miljoonaa euroa, 40 % Kansallisarkiston budjettirahoituksesta). Senaatti-kiinteistöjen elinkustannusindeksiin sidottujen vuokrien on arvioitu nousevan ensi vuoteen ainakin 6,5 %. Myös muut kiinteistökustannukset nousevat nopeasti. Näillä oletuksilla Kansallisarkiston kustannukset nousevat noin 600 000 euroa, mikä vastaa yli kymmentä henkilötyövuotta. Kansallisarkiston kiinteistökustannuksista vain 10 % kohdistuu välittömästi toimistotiloihin, muut ovat arkistotiloja, aputiloja tai muita käyttösidonnaisia tiloja.

Espoossa/Raaseporissa 6.11.2022

Päivi Happonen
pääjohtaja

Immo Aakkula
hallintojohtaja

SÄHKÖISESTI ALLEKIRJOITETTU
06.11.2022 Aakkula Immo Hallintojohtaja 07.11.2022 Happonen Päivi pääjohtaja